

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Complectens Tertiam Partem Summæ Theologiæ. Cum Commentariis
Reuerendiss. D. Thomæ de Vio Caietani Cardinalis S. Sixti, Et Opvscvlis
Eivsdem In tres Tomos distinctis

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

9. De causa indulgentiarum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72797](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72797)

nem sine sacramento applicatam, infertur, q̄ huiusmodi pena potest a Petro solui non solū per sacramentum, sed et per alienam satisfactionem sine sacramento applicatā. Per hoc et saluatur ratio cōis de potestate presidentis ecclesie, qm̄ vera est respectiue intellecta, hoc est, quod bona cōicabilia per sacramenta solum, potest per sacramenta cōicare: bona autem cōicabilia etiam aliter, quā per sacramenta cōicare. Illud vero, quod glossando, seu rīdendo dī, ea quæ spectant ad remissionem peccatorū commissa est prælatis ecclesie mediantib. solummodo sacramentis. Verū est de spectātib. ad remissionē peccatorū simpliciter, nō autē de his, q̄ spectant ad remissionē peccatorū s̄m̄ quid, de quorum numero est remissio penæ temporalis pro actuali peccato debita: pręsupponit enim peccatum simpliciter remissum, & s̄m̄ minimū quid tantum, puta temporalem penam remittendum.

Et per hoc patet solutio principalis argumenti. Nam sine sacramento conferre sacramenti effectū simpliciter, seu totalem, spectat ad clauis excellentiæ: conferre autē sine sacramento id, quod partialiter potest esse effectus sacramenti, potest pertinere ad clauis ministerij. Sic autem est in proposito qm̄ remissio penæ temporalis pro actuali peccato debita, nullus sacramenti est simpliciter, seu totalis effectus, licet sit partialis Baptismi effectus, & possit esse partialis aliorum sacramentorum effectus, & possit etiam sine sacramento effici, & sine actu clauium. Quia constat, q̄ potest, vel per proprios actus penitentis, vel per amicorum satisfaciendum pro eo actus fieri, vt patet quum aliquis mortificat seipsum ieiunando, peregrinando, &c. pro peccatis suis, vel amicis similia facit, vt pro amico satisfaciatur.

TRACTATUS NONVS.

De causa indulgentiarum in duas questiones diuisus.

S V M M A R I V M.

- 1 Num necessaria sit aliqua rationabilis causa indulgentiarum.
- 2 Num causa in bulla indulgentiarum expressa ex hoc ipso sit rationabilis.

Q V A E S T I O I.

Primum necessarium requiritur rationabilis causa indulgentiarum.

In causa indulgentiarum dubium duplex occurrit, primum, an necessarium requiratur causa rationabilis: secundum, an causa expressa in bulla, ex hoc ipso, q̄ est expressa, sit rationabilis.

Circa primum, videtur pars negatiua vera, quoniam indulgentiæ indiscretæ, licet peccet concedens, sunt efficaces. Dicuntur autem indulgentiæ indiscretæ, quæ ex causa non rationabili procedunt.

Præterea dispensatio ministeriorum Dei in ecclesia præsentī, est valida etiam sine causa rationabili facta: ergo dispensatio indulgentiarum etiam sine causa rationabili facta, debet esse valida. Antecedens patet in promotione indignorum: si enim

A indigni aliqui promoueantur ad episcopatū, prioratum, Abbatiam, &c. quāuis promotor pessime dispenset huiusmodi ministeria, facta tamē tenēt. Consequētia vero probatur, quia sicut credita est Papæ dispensatio indulgentiarum, ita & dispensatio ministeriorum Dei: iuxta illud, Sic nos existimet homo, vt ministros Christi, & dispensatores ministeriorum Dei.

In oppositum autem est, quod indiscretę indulgentię enervant satisfactionem penitentialem, vt dicitur extra de poeniten. & remis. capit. quum ex eo non enervarent autem, si essent validę, sed supplerent, adimplentes in veritate, quod per satisfactionem penitentialem agendum erat.

B In hac quæstione aliquid supponitur, & aliquid queritur supponitur enim cum doctrina communi, quod vnum requisitorum necessario ad efficaciam indulgentię, est causa rationabilis. Quod et manifestatur, ex eo, quod si daretur indulgentia ob causam prophanam (puta pro eundo ad theatrum) constat, quod indulgentia esset nulla. Hoc autem supposito in quæstionem vertitur, an quę ad modum ad collationem indulgentię requiritur rationabilis causa, ita necessario, quod sine illa indulgentia non est valida ita ad efficaciam tantę indulgentiæ (puta centum, vel mille annorum, &c.) exigatur simili necessitate rationabilis causa tantę quantitatis indulgentiæ, ita quod sine huiusmodi rationabili causa tanta quantitas indulgentiæ est inualida.

C Ex communibus autem applicatis ad hoc, non est difficile concludere partem affirmatiuam veram, scilicet ad efficaciam tantę indulgentiæ exigatur rationabilis causa quantitatis indulgentiæ, ita quod sine illa non est valida. Nam si, ut supponitur, & communiter confitemur, rationabilis causa est sic necessaria ad indulgentiam, necessario sequitur, quod ad tantam indulgentiam est etiam sic necessaria rationabilis causa iuuus quantitatis. Et probatur sequela inductiue.

D Verum ad minus communia descendendo cōsiderandum est, quod licet potestas papæ super cōmunia ecclesie bona tam spiritualia, quam corporalia sit dispensatiua: iuxta illud Apostoli, Dispensatio mihi credita est, res tamen suspectæ huiusmodi potestati, diuersimode illi subduntur, & diuersimode ab illa attinguntur. Et quantum ad propositum spectat, distinguenda sunt in duo genera, scilicet validorum ex solo imperio, vel non validorum ex solo imperio: sunt enim quædam in Dei ecclesia, quę quamuis ad hoc, quod recte fiant, vltra pontificis imperium exigant rectam regulam voluntatis imperantis: si tamen absque recta regula solo pont. imperio fiant, valida sunt, de quibus iura dicunt, quod multa fieri prohibentur, quæ tñ facta tenent. De quorum numero sunt distributiones beneficiorum, dispensationes matrimoniorū in casib. dispensabilib. & similia. Secundum autē genus: si inualidorum, ex solo imperio, adhuc subdistinguitur: nam quædam inualida ex solo imperio, attingi cum hoc possunt a pontifice verba, & opere per viam facti: quædam vero sunt inualida ex solo imperio, quæ cum hoc per viam facti attingi non possunt opere, sed verbo tñ. In primo mēbro huius subdiuisionis continetur dilapidatio bonorū ecclesie, si em̄ pontifex pro suo libito ecclesie terras, &c. donaret, donatio esset inualida: qm̄ ipse nō est dñs bonorum ecclesie: & si facti, & bullis poneret eos, quib. donauit in possessionem, non pro-

pterea trāsferret dñium rerū illarum in illos. In secundo autem membro continetur dispensatio votorum: si enim votum castitatis solo imperio à Papa dispenseretur, constat dispensationem esse nullā, & circa voti vinculum: propterea per viam facti nullum actum pontifex haberet nisi verborum: exequutio enim cuiuscunque operis Pontificij ex solo imperio emanans, non attingit aliquid circa voti vinculum. Tribus igitur existentibus generibus rerum subiectarum dispensatiuæ potestati pōtificis, facile patere potest, quod primum genus dupliciter à potestate pontificia attingitur, scilicet dispensatione regulari, & dispensatione non regulari. Secundum autem à potestate quidem pontificia vni eo modo attingitur, scilicet dispensatione, hoc est rationabili operatione: sed ab ipso Pontifice aliter de facto attingitur, puta dissipatione, dilapidatione, &c. Tertium vero sola dispensatione: id est rationabili operatione (secusis verbis, sicut & in secundo) attingi potest tam à potestate pontificia, quam ipso pontifice. In quo autem horum generum indulgentiæ contineantur, facile est discernere. Quod enim non sint sub primo genere (quæ scilicet sunt valida ex solo imperio) ex eo patet, quod papa non potest dare indulgentias, hac sola ratione, quia vult, & si pro solo libito daretur indulgentia, non esset valida, vt ex cōmuni doctrina supponimus, & aliquantulum probatum est. Et iterum probatur, ex hoc, quod communia ecclesiæ bona temporalia non potest pontifex donare donatione valida, ex solo, quia vult: non minus enim pretiosa ac clara ecclesiæ sunt bona communia spiritualia, quam temporalia, & propterea si illorum donatio ex solo imperio est inualida, multo magis inualida erit horum effusio ex solo imperio. Nec soluitur hæc ratio, dicendo, quod donatio temporalium est cū damno ecclesiæ: nam habere damnum annexā, vel carere annexo damno, per accidens, se habet ad potestatem dispensatiuam, vt patet ex hoc, quod etiam in quibusdam habentibus annexum damnum ecclesiæ, donatio ex solo imperio est valida, vt attestatur distributio prælationum. Vnde non penes damnum, vel non damnum attenditur vis potestatis dispensatiuæ.

Quia igitur communia ecclesiæ bona ex quibus efficaces sunt indulgentiæ, non continentur sub primo genere, & à secundo genere ex hoc distant, quod per viam facti nullum operis solius verbi actum papa habere potest circa illa (non enim potest transferre possessōrium de facto horum bonorum, sicut potest respectu temporalium) restat, vt sub tertio genere thesaurus contineatur indulgentiarum. Ex quibus potest formari talis ratio. Thesaurus indulgentiarum non potest veraciter attingi à potestate pontificia, nisi actu veræ dispensationis: ergo tam indulgentia, data sine causa rationabili tantæ indulgentiæ est inualida. Antecedens probatum est, & supponitur secundum communem doctrinam. Consequentia vero quo ad secundam partem probatur: tum quia eiusdem rationis est actus dans indulgentiā & dans indulgentiam tantam: ac per hoc si solus actus veræ dispensationis potest attingere thesaurum indulgentiæ, solus etiam veræ dispensationis actus poterit attingere thesaurum tantæ indulgentiæ: tum quia si quantitas indulgentiæ attingitur aliter, quam per veram dispensationem, oportet alium actum fingere, puta actum imperij seu liberæ donationis respectu talis quantitatis, & tunc

F aut iste actus attingit thesaurum via facti, aut via iuris: non via facti, quia ad istum thesaurum nullus est humanus accessus per viam facti, nec via iuris, quia de iure sola dispensatio credita est papæ. Sicut sunt ergo inualidæ indulgentiæ, quæ ex causa rationabili non fiunt, ita non est valida tanta indulgentia, puta mille annorum, nisi fiat ex causa rationabili tantæ quantitatis: scilicet mille annorum.

Ad primum autem in oppositum dicitur, quod sententia illa, scilicet indulgentiæ indiscretæ sunt, validæ, verificatur de indiscretis quo ad euentum: non autem de indiscretis quo ad causam. Sunt enim indulgentiæ indiscretæ ratione euentus, quando indulgentiæ alias bene concessæ pariunt propter earum multitudinem quasi contemptum, aut ipsarum, & satisfactionum penitentialium, & tales sunt validæ. Sed si sunt indiscretæ, quia carent rationabili causa, aut omnino, aut quo ad tantam quantitatem, sunt inualidæ.

Ad secundum iam patet responsio ex dictis: nā ministeria sunt in alio genere dispensabiliū, & indulgentiæ sunt in alio dispensabiliū genere: illorum enim efficacia ex solo pendet imperio, horū autē efficacia absque vera dispensatione esse nequit. Et propterea non est similis ratio.

Q V A E S T I O I I

An ex hoc ipso, quod in bulla exprimitur aliquid pro causa indulgentiæ sit rationabilis causa tantæ indulgentiæ.

Circa secundum de causa rationabili indulgentiarum quæsitum (an ex hoc ipso, quod in bulla exprimitur aliquid pro causa indulgentiæ, sit rationabilis causa tantæ indulgentiæ) pro parte affirmatiua occurrit multiplex argumentum. Primo, quia aliter prædicatio ecclesiæ esset falsa. Secundo, quia doctrina Romæ ecclesiæ periclitaretur. Tertio, quia non esset vniuersaliter vera illa cōmunis sententia, indulgentiæ tantum valent quantum sonant. Quarto, quia aliter deciperetur populus ab ecclesiæ: audiens tantam indulgentiam pro tali opere, & exequens illud, vt habeat indulgentiā, & tamen non acquireret illam in veritate.

Quæstio hæc non est mota propter difficultatē, quam in seipso habeat, sed ad excitandos illos, qui sciunt in vniuersali, & deficiunt in singulari. vnde distinguendo de rationabili præsumpto, vel vero duo dicenda sunt.

Primum, Causa indulgentiæ expressa in bulla nisi manifestus sit error, est semper rationabilis, loquendo de rationabili præsumpto: nam sicut sententia à iudice lata, nisi errorem contineat manifestum, præsumitur iusta: ita causa à principe expressa in dispensationibus, præsumitur rationabilis, nisi, vt dictum est, error sit manifestus.

Secundum est, Causam indulgentiæ tantæ expressam in bulla, non oportet esse rōnabilem in veritate. Et ratio in promptu est multiplex: tum, quia papa potest in istis errare, quum non sit hæc sententia iudicialis de his, quæ sunt fidei. Vbi scito, quæ licet accessus ad indulgentias, & earum susceptio sit quædam Christianæ fidei professio, fides tñ Christiana eo modo, quo est de indulgentiis, non est de hac, vel illa indulgentia. Sed sicut fides nostra circa Eucharistiæ sacramentum est, quod sub hostia rite consecrata continetur corpus Christi, non autem est, quod ista hostia sit rite consecrata, neque est, quod sub hac hostia, quæ proponitur adoranda, conti-

nctur

netur corpus Christi (quoniam vtrunque eorum potest esse falsum: fidei autem Christianæ non potest subesse falsum) ita circa indulgentias non curando pro nunc quomodo spectent ad fidem, fides nostra est, quod indulgentiæ rite datæ sunt validæ, & non spectat ad fidem, an ista indulgentia sit rite data, an ista causa eius sit rationalis, an ista indulgentia sit valida. Et simile est de aliis singularibus: quoniam hæc omnia possunt esse falsa, & propterea non spectant ad fidem nostram, sed ad humanam opinionem, seu credulitatem, quæ est de his singularibus, & potest falli. Et propterea accessus ad indulgentias, in cõi quidem est quædam fidei professio: sed accessus ad istam indulgentiã, procedit ex fide tanquam ex causa remota, & humana credulitate huius indulgentiæ, huius causæ, & huiusmodi tanquam ex causa proxima. Et effectus sequitur conditionem causæ proxima: sicut conclusio minorem, seu deteriorem præmissam: ideo potest concursus iste falli absque Christianæ fidei detrimento. Tum, quia non solum potest papa errare in huiusmodi, sed & facile potest errare, sicut & in aliis similibus actibus. Dare siquidem indulgentias, consistit in actibus absolutionis, & dispensationis: absoluntur enim per eas pœnitentes ab iniunctis pœnitentiis, & dispensatur thesaurus meritorum Christi, & sanctorum: sed tam in actu absolutionis, quam in actu dispensationis facile committi potest error, etiam ex proposito, ut patet in dispensatione votorũ, & in dispensatione bonorũ temporalium ecclesiæ, & ministeriorum ecclesiasticorum, & in absolutionibus à censuris, & iuramentis in præiudicium aliorum, &c. ergo in hoc quoque singulari facto quo dat indulgentiam, seu exprimit talem causam pro tanta indulgentia, errare facile potest. Nec est recurrendum ad Spiritus sancti assistentiam, & propterea pie deberet credi, quod non potest papa in istis errare. Nã in maiori causa permisit Spiritus sanctus Rom. pont. errare. In causa spectante ad sacramentũ matrimonii: in qua (vt habetur extra, de sponsa duorum in clericis) Alexander 4. dicit, quamuis aliter à quibusdam prædecessoribus nostris sit aliquando iudicatum, quod longe plus est, quam dare indulgentiã iudicetam ex causa, tã quia erat causa sacramentalis: tum quia iudicialiter actum est: indulgentiæ autem possunt dari passim sine consilio & sine meditatione: ac per hoc sine discretione. Quamuis igitur non spectet ad subditos, discutere, & iudicare de pontificis indulgentiis, aut causarum meritis: dubium tamen non est posse etiam per papam dari indulgentias indiscretas, & quo ad causam, & quo ad euentum.

Ad primum ergo in oppositum dicitur, quod prædicatio ecclesiæ quo ad indulgentias, tripliciter se habet. Primo narrative: prout scilicet narrat contenta in bulla, & hic nulla est falsitas, quoniã narratio est. Secundo doctrinaliter: & hic subdistinguitur. Vel docendo doctrinam fidei, & sic est nullum esse periculum falsitatis, quoniam sicut fides non se extendit ad istam indulgentiam aut istam causam istius indulgentiæ, ita nec doctrina ecclesiæ extendit se ad hæc singularia. Vel docendo opiniones doctorũ, & sic potest prædicare falsa, si opinio prædicata est falsa, & propterea ad præseruandã prædicationem ab huiusmodi falsitate, debent prædicatores, aut opinariæ, aut recitariæ opiniones prædicare. Ad secundum dicitur, quod aliud est loqui de doctrina Romanæ ecclesiæ, seu Romani pontificis,

A & aliud est loqui de operibus eiusdem. Docuerunt siquidem Romani pont. multi indulgentias ex causis rationalibus dari: in qua doctrina continetur, quod etiam tanta indulgentia debet procedere ex causa rationabili tantæ quantitatis, vt superius deductũ est. Factum autem, quod in bullis indulgentiarũ continetur, si quandoque periclitaretur, non propterea Romanæ ecclesiæ doctrina periclitaretur.

B Ad tertium dicitur dupliciter. Primo, quod illa sententia communis intelligitur negatiue, hoc est non plus valent quam sonat, diuulgata enim vñ sententia illa ad excludendas extensiones indulgentiarum ad ea, quæ sub earum tenore non continentur. Secundo dicitur, quod vera est de indulgentiis discretis: non autem de indiscretis quo ad causam. Propterea & tertio dicitur, quod vera est in foro exteriori: quo statim præsumptionibus iuris.

C Ad quartum dicitur, quod populus potest quidem decipi in huiusmodi: sed non decipiatur ab ecclesiâ: sicut etiam potest decipi adorando hostiam propositam à sacerdote in missa. Si contingeret autem huiusmodi populum falli, falleretur aut à propria credulitate, aut ab humanis opinionibus, aut ab indiscreto facto dantis indulgentiã, vel ab omnibus simul, & non ab ecclesiâ ad cuius doctrinam non spectant hæc singularia, sicut nec ad eius fidem.

TRACTATUS DECIMVS.

De suscipientibus indulgentias, in duas quæstiones diuisus.

S V M M A R I V M.

1 Num præter gratiam ex parte suscipientis necessaria sit aliqua dispositio.

2 Num tempore, quo fit opus pro indulgentia, oporteat operantem esse in gratia.

Q V A E S T I O I.

D An præter gratiam requiratur ex parte suscipientis indulgentias, aliqua alia dispositio.

CIRCA suscipientes indulgentias, dubium duplex occurrit. Primum, an præter gratiam requiratur ex parte suscipientis aliqua alia dispositio. Secundum est, an tempore quo fit opus pro indulgentia, oporteat operantem esse in gratia. Et in primo quidem dubio pro parte negatiua est auctoritas doctrinæ communis tenentis ad indulgentiam sufficere tria: auctoritatem in dante, gratiam in suscipiente, pietatem in causa.

E In oppositum est, quod ad plenariam remissionem penæ per viam sacramenti penitentiae, nõ sufficit gratia ex parte suscipientis: ergo nec ad plenariam huiusmodi remissionem per viam indulgentiæ sufficit gratia ex parte suscipientis. Antecedens est clarũ, alioquin quilibet confessus in gratia, consequeretur plenariam remissionem penæ. Consequentia vero pronatur: tum, quia sacramentum est potius, quam indulgentia, & distributor thesauri per sacramentum est longe liberalior, quam quilibet Pontifex: quoniam liberalitas diuina in infinitum excedit liberalitatem humanam.

In hac quæstione, quia difficile admittitur oppositum eorũ, quæ continentur in censoreni descriptio. Opus. Caic. H 3 dero